

toponímics, i al-lusius al llogaret andorrà, el cogn. *Pal*, que ja es registrava com a típic de Castellciutat, suburbi de la SdUrg. a. 1820 (*BABL* xi, 289); avui trobo allí una «Borda de Toni *Pal*» (xxxviii, 180.5). *Els Pals* és NP («de casa») de Taüja (xxiii, 76.1) em deien a Enveig, i em parlaven d'un «Esteve *del Pal*» que s'havia establert a París (xxiii, 77.8). Segur que amb això es refereixen al llogaret de Pal, resulta encara més clar, en el cogn. cpt. *Palmitjavila* típica d'Andorra, (c. a. 1920); és a dir 'el del mig de les villetes de Pal'. Car pel doc. de 1261 hem vist que la qualificaven de «vila».

ETIM. En el meu art. sobre la Top. d'Andorra em limitava a plantejar-la (*E.T.C.* i, 37) preguntant-me «d'on pot venir *Pal*?» i és que un nom brevíssim com aquest dóna molt poc agafador per a les conjectures lingüístiques —a diferència, p. ex. dels veïns *Arinsal*, *Erts*, *La Maçana*, *Cardamellers* etc. que vaig desxifrar en aquell treball; majorment no havent-hi cap variació de forma en les mencions del nom des del S. xi fins avui. Encara ara, doncs, trobo lícit i prudent dubtar entre 4 possibilitats.

1) Entre els NLL pirinencs n'hi ha d'altres que poden semblar ben orientadors: en concret el de la ciutat de *Pau*, capital del Bearn (i del dept. BPyr.), pron. en gascó *pāu*, majorment atesa la forma del seu gentilici: oc. *palès*, fr. *palòis*, comprovació patent que la -u del NL ve d'una l vocalitzada en fi de mot (el fet normal en gascó); s'admet que aquest prové, en definitiva, del ll. PALUS, -UDIS 'aiguamoll' o d'una variant: car és al costat de la zona migpantanososa al seu S. E., coneguda per *Pon-long*, PADULE-LONGUM (*DECat.* iv, 631b11 i n. 1): tant si *Pau* ve de PALUS, com de PADULE, aquest fonament topo-semàntic ens ha de desenganyar de pressa: el *Pal* andorrà a mig aire del vessant d'una alta vall pirinenca, no pot venir de PALUS 'aiguamoll', i menys de PADULE, (que també està descartat fonèticament).

2) Més s'assembla la seva posició a la d'una *Pala* 'vessant escarpat', mot típicament pirinenc, (*DECat.* vi, 180b43-181a34): seria un poc exagerat topogràficament si no hi ha exageració metafòrica; però com que també discrepa la terminació que només en *pala* és femenina, no cavil·léssim si en pot ser una variant pre-romana perquè és merament un ús comparatiu del nom d'eina, *pala*, per la llisor i han quedat descartades les sospites contràries (ibid. 180b5-50).

3) Doncs, per exclusió, pre-romà? Bé pot ser, i fins diré que fóra la solució més inobjectable..., i també la més indemostrable.

4) No s'escau, però, recórrer-hi mentre hi hagi alguna obertura romànica. Aquí ens la dóna ben oberta un NL que fa un paper gran i molt repetit en la toponímia orogràfica dels nostres Pirineus orientals i centrals: *Coll del Pal*, *Coma del Pal*, *Rasa del Pal*, *Puerto del Palo*. Enumerem els més coneguts. *Coll del Pal* entre Puig-llançada i La Tosa: el pas des de Cerdanya (Alp) al Berguedà (Bagà) (1923 exc. 7). Ja a. 815: «in collo de Palo et collo de Garexer (= el coll de Jou) (Villan., Vi. Li. x, 209), *Coll del Pal*, te. Setcases-Prats de Molló (2.325 alt.); per passar de la Val-llobre a les Fonts del Tec (exc. 147) al peu del Costabona (xxiv, 81.25). *Coll del Pal*, prop de Puig-Moixer (Costoja, xxiv, 77.12). *Coll del Pal* de La Maçana, entre Cotlliure i les valls d'Espolla). *Coll del Pal*, 1760 alt. en la carena de la part E. de la Serra de Taga, entre Pardines i Ogassa damunt del Bac de la Roda, 1760 alt. (LL i, 29, exc. 207). *La Rasa del Pal*, i, al capdamunt, *Coll del Pal*, a la Serra d'Ensija (Berg.) (enq. de Fígols, xxxviii, 105.6). *Comall del Pal*, a Conflent, te. Noedes, prop del Gorg Estelat (xxvi, 116.11). *Serra de Pal*, contrafort de la de Castelltallat (Card.). És una denominació que encara seguia, poc o molt, per l'alt Aragó: car «*Puerto del Palo*» era l'antic nom local aragonès del *Somport* de Canfranc, segons el *Cart.* de Fanlo, p. 31 (docs. del S. xii).

És un nom que s'explica, com diu C. A. Torras (*Rip.* 170a), a propòsit del *Coll del Pal*, te. St. Jaume de Frontanyà (xxxviii) perquè en aquest, ell hi veia encara un gran pal plantat, això és el que hi havia hagut en tots. Aquest gran pal tenia per objecte guiar el caminant, en temps de neu, cap al cim de la gran pujada, d'on es veia un altíssim pal emergint per damunt de la capa de neu: fos collada, fos comall, o rasa pirinenca i colgada de neu a l'hivern totes elles.

Doncs aquest ha de ser l'origen del nom de Pal, llogaret d'Andorra. No és una collada ell mateix, però a l'alt de 1547, aquells vessants són sempre a l'hivern nevadíssims, estant encarats al Nord; i des d'allí pel «Bosc de Pal» s'enfilava el camí ral, i s'enfila encara la carretera que pel Port de la Botella (2002 alt.) passa a la verda i alta Coma de *Setúria*, i després de travessar-la, s'acaba d'enfilat al *Port de Cabús* (2306 alt.) que és el trànsit més directe a la vall Pallaresa de Tor i Vall Ferrera.

PALA

(«pendent llis i molt inclinat en una muntanya»: *DECat.* vi, 180b43-181a50).

Tossal de la Pala i *Font de la Pala*, a Avellanós (xix, 172.1). *La Pala Alta*, pic, a Boí (xiii, 176). *Forrats de la Pala*, a Castelló de Farfanya (Coromines, 1957). *Pala de Bretui*, a Montcortès (Cor., 1957). *La Pala d'Eixe* i *la Pala del Sedorn*, a Espot (Cor., 1932). *Lloma de la Pala*, a Ares (xxxviii, 82) (Cor., 1932).